

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 9

Znamenie zmluvy

Nedeľa: Pôvod soboty

(Gn 2,2.3 SEkP) ²*Siedmeho dňa Boh dokončil svoje dielo, ktoré konal, a siedmy deň si Boh odpočinul od všetkého, čo utvoril.* ³*Boh požehnal siedmy deň a posvätil ho, lebo v ten deň Boh prestal vykonávať celé svoje stvoriteľské dielo, ktoré utvoril.*

Sedemdenný cyklus je Bohom stanovený, nedá sa odvodiť z astronomických cyklov, ako mesiac alebo rok. „Sedemdenný rytmus zjavne odpovedá ľudskej pracovnej sile tak dobre, že tam, kde sa raz vžil, bolo vždy veľmi ťažké, ak nie úplne nemožné nahradiť ho iným rytmom, napr. ‚dekádami‘, o čo sa v 20. storočí dočasne pokúsilo niekoľko komunistických krajín.“¹ Dokonca sedmičku ako môžeme vidieť ako opozitum k tomu, čo bolo bežné v iných starovekých kultúrach, ako ukazuje WENHAM:

V Mezopotámii boli 7., 14., 19., 21. a 28. deň každého mesiaca považované niektorými ľuďmi za smolné dni. Je pravdepodobné, že izraelská sobota bola predstavená ako zámerný protikladný impulz proti tomuto lunárnemu regulovanému cyklu. Sobota bola úplne nezávislá od fáz Mesiaca a zďaleka neprinášala smolu, ale naopak, bola požehnaná a posvätená Tvorcom.²

Slovo „sobota“ hebr. *šabat*, je odvodené od slovesného koreňa *š-v-t*, ktorý má v prvom stupni (*qal*) význam „odpočinúť si, byť nečinný, prestať“³ a v treťom stupni (*hiphil*) má význam „dať odpočinok, dať odpočinutie, prerušiť, učiniť prietrž, odpratať, narušiť, nechať ustať“⁴. Preto, aj keď v týchto veršoch nie je sobota ani raz spomenutá, ale je striktné nazývaná ako „deň siedmy“ hebr. *jom hašvijij*, hebrejskí poslucháči počuli sobotu práve v slovesách, z ktorých je odvodená: „odpočinul“ hebr. *wajišbót* (v. 2); „prestal“ hebr. *šavat* (v. 3); Takže argument, že prikázanie o sobote prichádza až so sinajskými nariadeniami tu neobstojí. Naopak, to že Boh tento deň oddelil (posvätil) od ostatných stvoriteľských dní už v rámci stvoriteľského týždňa naznačuje, že Božím priáním je, aby sobota bola posvätná pre všetkých ľudí, nie len pre Židov. To potvrdzuje aj samotný Ježiš, keď hovorí: „Sobota bola ustanovená pre človeka a nie človek pre sobotu.“ (Mk 2,27)

Jiří BENEŠ nás upozorňuje na ďalší aspekt tohto textu: „Poslucháč sa má sústrediť na Hospodinove prestanie, a nie na svoje ničnerobenie. To je pre neho dôležité, to ho má niekam nasmerovať a k niečomu motivovať.“⁵ Takýto theocentrický pohľad na sobotu nás odvádza od

¹ HERMANN, Otto. Pesch: *Desatero Božích prikázání*. Praha: Vyšehrad, 2013. 133 s. ISBN 978-80-7429-354-2. str. 52.

² WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5. str. 126.

³ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 164.

⁴ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 164.

⁵ BENEŠ, Jiří. VAŘURA, Petr. *Pradějiny*. Praha, Kalich, 2010. 286 s. ISBN 978-80-7017-130-1. str. 56.

kontroly a kritiky druhého, ako on dodržiava sobotné prikázanie, k môjmu vzťahu k Bohu, či môj život je v súlade s Božím konaním. Zároveň si musíme všimnúť, že dôraz je kladený na Božiu prácu, ktorú Boh v siedmy deň dokončil. „Je to bežný výraz pre ľudskú prácu ... výraz bol zámerne vybraný, aby poukázal na to, že človek má svoju každodennú prácu ukončiť v siedmy deň.“⁶ MACARTHUR pridáva myšlienku, ktorá ukazuje na jeden z možných významov 4. prikázania: „V istom zmysle možno prehlásiť, že dodržiavanie sobotných rituálov Izraelcom v mikroskopickom meradle ukazovalo, ako mal život v Edene vyzeráť. A tento aspekt Mojžišovho zákona iba z ďaleka pripomínal, čo všetko Boh pôvodne zamýšľal vo svojom pláne pre človeka.“⁷

Vo svojej podstate však hlavný význam soboty môžeme charakterizovať ako *odpočinutie vo vzťahoch*. Pretože sobota bola prvým celým dňom pre človeka (muža a ženu) a práve tento deň mohli začať plne poznávať svojho Stvoriteľa, jeden druhého a aj zvyšok stvorenia. To sú vzťahy na troch úrovniach: vzťah k Bohu, k druhému človeku a k stvorenej prírode.

(Ex 20,11 SEKP) *Ved' Hospodin za šest' dní utvoril nebo a zem, more a všetko čo je v nich, a siedmy deň odpočíval. Preto Hospodin požehnal deň sobotného odpočinku a posvätil ho.*

Sobota nám nemá pripomínať len to, že človek bez pravidelného odpočinku nevydrží existovať, ale pripomína nám najmä to, že Hospodin je Stvoriteľ. Že tento svet nevznikol náhodou, ale zámerne. A preto aj človek ako súčasť stvoreného sveta je podriadený a závislý na svojom Tvorcovi. LOCHMAN na spätosť soboty so stvorením poukazuje nasledujúcim spôsobom:

Sobota je výrazom toho, že stvorenie nie je samoúčelné a nie je ponechané samo sebe, ale má zmysel len v spoločenstve s Bohom. Cieľom stvorenia je chvála Božia od celého kozmu s človekom v čele. Prikázaním o sobote sa v kňazskom znení dôrazne pripomína zvrchovanosť slobodnej milosti Božej ako A i Z tvorstva, obzvlášť ľudského života.⁸

Sobota je týmto odôvodnením, ktoré sa odvoláva na stvorenie, „pripútaná k samotnej štruktúre vesmíru“⁹, a preto je to ďalší dôraz a motivácia k tomu, aby Izraeliti na tento zvláštny deň nezabudli.

⁶ DUBOVSKÝ, Peter. (ed.) Komentár k Starému zákonu: Genesis. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 828 s. ISBN 978-80-7141-626-5. str. 81.

⁷ MACARTHUR, John. Starý zákon: *Komentár verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2015. 1153 s. ISBN 978-80-87587-17-1. str. 44.

⁸ LOCHMAN, J. M. Desatero směrůvky ke svobodě: *Nástin etiky pod zorným úhlem Desatera*. 2. vyd. Praha: Kalich, 2012. 187 s. ISBN 978-80-7017-174-5. str. 67.

⁹ DURHAM, J. I. Word Biblical Commentary: *Exodus*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 765 s. ISBN 978-0-310-58853-5. str. 426.

Pondelok: Sobota pred Sinajom

(Ex 16,23 SEkP) *Ten im povedal: Toto hovorí Hospodin: Zajtra je sviatočný odpočinok, deň sobotného odpočinku zasvätený Hospodinovi. Čo treba upiecť, upečte, čo treba uvariť, uvarte, čo zostane, odložte a uschovajte do rána.*

„Sobotný odpočinok zasvätený Hospodinovi“, hebr. *šabatón šabat-qodeš laYHWH* je v Ex 16,23 prvým plným titulom siedmeho dňa. Koncovka *ón* v slove *šabatón* naznačuje, „že ide o podstatné meno s významom špeciálneho dňa ... Z kontextu, v akom sa výraz *שַׁבָּתוֹן* [*šabatón*] v textoch nachádza, vyplýva, že označuje samostatnú alebo osobitnú sobotu, ktorú treba zachovávať obzvlášť prísne, príp. ako osobitnú slávnosť.“¹⁰

To, že ustanovenie soboty pochádza priamo od Hospodina dokazujú zázraky s mannou. Iba v šiesty deň si mohli Izraeliti nazbierať dvojnásobné množstvo manny bez toho, aby sa im to nasledujúci deň neskazilo. Takýmto spôsobom sa Izrael učil byť zo dňa na deň závislý od Hospodinových požehnaní.

Utorok: Znamenie zmluvy

(Ex 31,16.17 SEkP) ¹⁶*Nech Izraeliti zachovávajú deň sobotného odpočinku a dodržiavajú ho vo všetkých pokoleniach ako večnú zmluvu. ¹⁷To je trvalé znamenie medzi mnou a Izraelitmi, lebo za šesť dní utvoril Hospodin nebo a zem, ale v siedmy deň odpočíval a oddychoval.*

Kontextom tomuto výroku je stavba izraelského svätostánku. „Zachovávať deň sobotného odpočinku“ sa doslova dá preložiť ako *robiť sobotu*. Ako vo svojom komentári poznamenáva TIŇO:

Vzhľadom na charakter sviatku znie dosl. preklad *robiť sobotu* ako oxymoron. Ako poznamenáva B. Jacob (1992, 853), zámerom použitia hebr. slova *robiť* *עָשָׂה* v tomto výraze je dať do kontrastu zachovávanie **soboty** so stavbou svätostánku. Hebr. výraz *robiť* *עָשָׂה* je totiž v súvislosti s touto stavbou použité viac ako 120-krát. Keď budú Izraeliti *robiť svätýňu* (porov. 25,8), nesmú zabudnúť *robiť sobotu*.¹¹

Slovo „znamenie“ v hebrejčine predstavuje „štandardu, okolo ktorej sa zhromažďovali muži z rovnakej čeľade“¹². Sobota je teda symbolom príslušnosti, alebo identity ľudu, ktorý žije v súlade (tj. podľa vôle) so svojím Stvoriteľom. Keď bola štandarda vztýčená, bola viditeľná všade naokolo. Preto aj sobota je výpoveďou aj pre okolité národy o tom, komu Izrael patrí.

¹⁰ TIŇO, Jozef (ed.). Komentáre k Starému zákonu: *Exodus*. Trnava: Dobrá kniha, 2013. 948 s. ISBN 978-80-7141-766-8. str. 435.

¹¹ TIŇO, Jozef (ed.). Komentáre k Starému zákonu: *Exodus*. str. 802.

¹² PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 15.

Sobotu je treba zachovávať preto, že ju Hospodin prikázal na znamenie zmluvy, na večné trvanie medzi ním a Izraelom. Zmluvy, ktorou Izrael odpovedal na dar Hospodinovej prítomnosti. Precedens soboty sa uvádza ako odpočinok Hospodina po šiestich stvoriteľských dňoch. Výsledkom dodržiavania soboty je, že Izrael bude poznať, generácia za generáciou, skúsenosť Hospodinovej blízkosti.¹³

Streda: Znamenie posvätenia

(Ex 31,13 SEkP) *Toto oznám Izraelitom: Zachovávajte moje dni sobotného odpočinku. Je to znamenie medzi mnou a vami pre všetky pokolenia, aby ste poznali, že ja Hospodin, vás posväcujem.*

V tomto verši sa pridáva ďalší dôvod zachovávanie sobotného odpočinku. Bežne používaný výraz „svätiť sobotu“ v nás môže vyvolávať neadekvátny pocit, že to my sme tí, ktorí svojím činením či nečinením robíme tento deň svätým, alebo ho znesväcujeme. Lenže to je omyl. Hospodin je ten, ktorý posväcuje sobotu, ale aj nás. Sobota je preto svätou bez ohľadu na to, aký k nej človek zachová svoj postoj.

Zámerom tohto znamenia a dôvodu, pre ktorý je potrebné zachovávať tak pravidelne a svedomito je, aby Izrael mohol poznať Hospodinovu prítomnosť na vlastnej skúsenosti každej generácie a neustále mu pripomínať, že iba touto prítomnosťou je ľuďom oddeleným. Z tohto dôvodu sa má dodržiavanie soboty tak prísne zachovávať. Nerešpektovaním soboty, buď zanedbaním alebo porušením prísnych ustanovení, ktoré sa jej týkajú, je nerešpektovaním Hospodina: a nerešpektovaním Hospodina je stratený dôvod a možnosť existencie Izraela ako ľudu.¹⁴

Štvrtok: Pamätaj na sobotný deň...

(Ex 20,8 SEkP) *Pamätaj na deň sobotného odpočinku, že ho máš svätit'!*

Doslovný preklad tejto vety môže znieť: „Pamätáš na deň soboty, aby si ho svätil.“ Vyššie sme si povedal, že sobota je svätá bez ohľadu na nás, lebo ju Boh posvätil (tj. oddelil). Význam ôsmeho verša je teda nasledovný: Pamätaním na sobotný deň spôsobujem to, že tento deň je svätým pre mňa osobne. Tzn., že tento deň nie je pre nás rovnaký, ako zvyšné profánne dni v týždni. Nemáme zabúdať na mimoriadnosť tohto dňa, kvôli tomu, čo nám tento deň hovorí predovšetkým o Hospodinovi a nakoniec aj o nás samých. Pozrime sa na sobotu ako na chrám v čase slovami Abrahama J. HESCHELA:

Ten, kto chce vstúpiť do svätosti dňa, musí najskôr odložiť profánne výrazy hrmotiaceho obchodu, musí ísť preč od kriku neladných dní, od nervozity a zúrivosti, nadšenosti a zrady pri sprenevere vlastného života. Musí sa rozlúčiť s manuálnou prácou a naučiť sa chápať, že svet už bol stvorený a prežije aj bez pomoci človeka. Šesť dní v týždni zápasíme so svetom a žmýkame zisky zo zeme; v sobotu sa zvlášť staráme o semeno večnosti zasadené do duše. Naše ruky

¹³ DURHAM, J. I. Word Biblical Commentary: *Exodus*. str. 587.

¹⁴ tamtiež, str. 586.

patria svetu, ale naša duša patrí niekomu inému. Šesť dní v týždni sa snažíme ovládnuť svet, siedmy deň sa snažíme ovládnuť svoje ja.¹⁵

Použité zdroje a literatúra

BENEŠ, Jiří. VAŘURA, Petr. *Pradějiny*. Praha, Kalich, 2010. 286 s. ISBN 978-80-7017-130-1.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DUBOVSKÝ, Peter (ed.). Komentár k Starému zákonu: *Genezis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 828 s. ISBN 978-80-7141-626-5.

DURHAM, J. I. Word Biblical Commentary: *Exodus*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 765 s. ISBN 978-0-310-58853-5.

HERMANN, Otto. Pesch: *Desatero Božích přikázání*. Praha: Vyšehrad, 2013. 133 s. ISBN 978-80-7429-354-2.

HESCHEL, A. J. *The Sabbath: Its Meaning for Modern Man*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011 (first eBook edition). 114 s. eISBN 9781466800090.

LOCHMAN, J. M. Desatero směrůvky ke svobodě: *Nástin etiky pod zorným úhlem Desatera*. 2. vyd. Praha: Kalich, 2012. 187 s. ISBN 978-80-7017-174-5.

MACARTHUR, John. *Starý zákon: Komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, 2015. 1153 s. ISBN 978-80-87587-17-1.

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

TIŇO, Jozef (ed.). Komentáre k Starému zákonu: *Exodus*. Trnava: Dobrá kniha, 2013. 948 s. ISBN 978-80-7141-766-8.

WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 16-50*. vol. 2. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 890 s. ISBN 978-0-310-58586-2.

¹⁵ HESCHEL, A. J. *The Sabbath: Its Meaning for Modern Man*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011 (first eBook edition). 114 s. eISBN 9781466800090. str. 23.